

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

FRÅN SAMSYN TILL FRAMGÅNG

En kommunikationsmodell
som skapar utveckling i
undervisningen; En undersökning
i den anpassade grundskolan
i Åstorps kommun

FÖRFATTARE:

Malin Midander

Karin Hansson

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

17/2025

SAMMANFATTNING

DENNA ARTIKEL ÄR skriven utifrån ramen av kommunens deltagande av Ifous FoU-program Kunskapsuppdraget i anpassad skola. Programmet har pågått i tre år och har kallats för KASK som står för kunskapsuppdraget i anpassad skola. I Åstorps kommun finns sju grundskolor och en anpassad grundskola. Den anpassade grundskolan befinner sig på två olika skolor (åk 1–6 respektive åk 7–9) som ligger intill vardera grundskola. I kommunens anpassade grundskola går 33 elever, jämfört med ungefär 2300 elever i grundskolan. Den anpassade grundskolan i kommunen utgör en liten del av helheten. Utvecklingsarbetet har gått ut på att utveckla undervisningen. Åren har skapat en pedagogisk samsyn där en kommunikationsmodell tagits fram. Modellen syftar till att stärka elevernas självständighet och lärande genom att träna deras kommunikationsförmåga. Personalen insåg vikten av medveten kommunikation med fokus på mottagaren och syftet. Modellen blev ett viktigt stöd i planeringen och genomförandet av undervisningen.

Malin Midander är speciallärare och undervisar i Anpassad grundskola i Åstorps kommun.
E-post: malin.midander@edu.astorp.se.

Karin Hansson är biträdande rektor på Anpassad grundskola i Åstorps kommun.
E-post: karin.hansson@astorp.se.

Denna artikel har den 10 juni 2025 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
Styrdokument och nedslag i forskningen	7
Vuxenutbildningens uppdrag och möjligheter.....	8
Specialpedagogiskt stöd.....	9
 PROBLEMFORMULERING, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	11
 METOD	13
Urval och datainsamling.....	13
Metoddiskussion.....	13
Analys och bearbetning	14
 RESULTAT	15
Att identifiera elever i behov av stöd	15
Förutsättningar och utmaningar med anpassningar	16
Vad kan anpassningar innebära?	17
Sammanfattning av resultat	19
 DISKUSSION	21
Ansvar och identifikation av stödbehov	21
Hur lärare arbetar med anpassningar och stöd på distans	22
 SLUTSATSER OCH PRAKTISKA IMPLIKATIONER	25
 REFERENSLISTA	27

INLEDNING

KOMMUNIKATION OCH SAMSPEL förekommer i alla sammanhang och har betydelse för alla. Det är det talade språket, tecken som stöd, kommunikationskortor, bilder och annat som kan vara ett kommunikationsverktyg för elever. I den anpassade skolan är kommunikation en central del av elevernas lärande och utveckling. Våra elever uttrycker sig både i tal, skrift och med icke-verbala metoder. Kroppsspråket är en stor del av samspelet i sin helhet. Karlsson, Linde, Molker-Loven och Edfelt (2024) talar om kommunikationens tre delar där innehåll, form och användning belyses som nycklar i sitt sammanhang. Deras förklaring bygger på en äldre modell som Bloom & Laheys (1978) lyfter fram. De tre komponenterna är av betydelse och i kombination av varandra skapar de meningsfullhet i sitt syfte och sammanhang. Genom att pedagoger har en förståelse av dessa komponenter (innehåll, form och användning) kan de också stödja elevers lärande och språkutveckling.

Innehållet i det som kommuniceras är en central del, vilket pedagoger kan styra utifrån vilka ord och begrepp som används i undervisningen eller andra lärsituationer. Hur vuxna uttrycker sig i en lärsituation är av grammatisk betydelse där fonologi kan vara en del i helheten. Språket kan bli stärkt i sitt sammanhang beroende på hur det är strukturerat och organiserat för att låta eleverna utvecklas i sin kommunikation. Ord och deras betydelse hänger ihop med syftet och sammanhanget, och tillsammans skapar det helhet i språket. Språket hjälper att förklara och förstå vad som är viktigt och ger möjlighet att uttrycka sig i sin kontext. Feiler och Watson (2010) förklarar hur viktigt det är att läraren är uppmärksam och förstår huruvida elevens förståelse är i samtalet. Författarna tydliggör att det kan vara en utmaning att nå eleven och fänga delaktigheten i kommunikationen. Motivation är viktig och skapar ökad möjlighet

till en delaktighet för eleven i samtalet. För det individuella lärandet är det av stor betydelse att få språk och samspel att fungera i kommunikationens helhet. Det kan innebära att en elev behöver ha hjälp i ett sammanhang för att uttrycka sin vilja. Östlund (2012) menar i sin studie att det till största del är en vertikal kommunikation mellan pedagog och elev. Den horisontella kommunikationen sker oftast i ostrukturerade tillfällen, då pedagogen är mindre styrande i samtalet. Det kan vara svårt att skilja mellan vad som är samspel och vad som är kommunikation i den anpassade grundskolan. Anderson (2002) instämmer i att samspelet mellan elever är sparsamt förekommande i den anpassade grundskolan och att det framförallt är läraren som leder samtalet. Läraren styr kommunikationen till en lärandesituation där eleven är mer passiv.

BESKRIVNING AV UTGÅNGSLÄGET

UNDER DENNA RUBRIK beskrivs starten och utgångsläget av utvecklingsarbetet i kunskapsuppdraget i anpassad skola. Det var också detta underlag och arbete

som i sin tur ledde vidare till utveckling av undervisningen.

PEDAGOGISK SAMSYN

UTVECKLING SAR BETET INLEDDES MED att identifiera undervisningen och verksamhetens nuläge. I anpassad grundskola i Åstorp går 33 elever från årskurs 1–9. Undervisningen belystes genom att vi läste gemensamma artiklar kopplade till lärandet i anpassad grundskola, diskuterade kursplanen och förtydligade elevernas kunskapsmål. Alla vuxna i verksamheten deltog i läroplansarbetet, vilket innebar att mål och riktning tydliggjordes. Som stöd i detta arbete utgick vi från boken Elevsynen lyfter lärandet (Sverla, 2023). I verksamheten arbetar både lärare och elevassistenter varpå de olika uppdragen klargjordes för att stödja elevernas läroprocesser på bästa sätt. Vi definierade olika ansvarsområden och samarbetsytor, vilka också följdes upp utifrån verksamhetens behov på ett tydligare sätt. Resultatet visar att flertalet uppgifter utfördes av både lärare och assistenter. Det blev ett uppvaknande för både lärare och assistenter där det konstaterades att alla är viktiga för elevernas utveckling samt att flertalet arbetsuppgifter liknar varandra. Det utgjorde en bra grund för samsyn som vi kunde arbeta vidare med. För att visualisera våra professioner och gemensamma styrkor har vi använt ett venn-diagram i framtagandet av nuläget. Se figur 1.

Genom att noggrant granska läroplanens mål och riktlinjer kunde vi identifiera de kärnkompetenser och kunskaper som var viktiga för elevernas utveck-

ling. Vi kom fram till följande kärnkompetenser och kunskaper: att eleverna ska kunna uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor, föra resonemang samt formulera åsikter och argument. Vårt långsiktiga mål var att eleverna ska ha strategier för att förstå och göra sig förstådda, tex genom tal, bilder och tecken. Vår syn på eleverna i figur 2 var centralt i vårt arbete. Enligt kartläggningen kan elevsynen karaktäriseras av att vi vill fokusera på möjligheterna istället för att se hindren och att vi tror på våra elever och vågar ställa rimliga krav.

Att ha en pedagogisk samsyn skapade goda möjligheter att låta eleverna nå så långt som möjligt i sin skolutveckling.

Kartläggningens process och diskussioner har varit till hjälp att identifiera gemensamma styrkor och roller samt att se vart kompetenser överlappar och kompletterar varandra. Vid diskussionerna identifierades ett område där samtliga pedagoger och assistenter ansåg att vi skulle försöka utveckla med vår undervisning. En tydlig och betydelsefull samarbetsyta för alla är kommunikationsarenan, vilket ledde naturligt till en gemensam undervisningsutvecklingsfas. Vid mötestillfällen lyftes samarbetsyta som ett begrepp där vuxna gemensamt har uppdrag kopplat till eleven. En kommunikationsarena innebär alla moment som innefattar elevens utveckling av kommunikation.

DET ÄR CENTRALT att uppmärksamma elevernas förståelse av undervisningen. Mål och syfte är en viktig grund i en kommunikationsmodell. I undervisning och lärande behöver det finnas ett tydligt syfte med lärandet och att öka elevernas kommunikation. Sändaren, i det här fallet läraren, är betydelsefull då det är den som sänder informationen och leder kommunikationen vidare. Fokus och riktning är av betydelse för att låta budskapet komma fram och att avväga vad som ska förmedlas samt i vilken form budskapet ska framkomma. Budskapet måste förmedlas på ett sådant sätt att mottagaren förstår budskapet. När förståelsen finns påbörjas även en handling. Här görs en tolkning av mottagaren och där

är det av vikt att det framförda är tydligt och konkret. Slutligen utvärderas kommunikationen och innehållet är framfört. Här synliggörs resultatet och huruvida mottagaren uppfattar kommunikationens budskap. En tänkbar hypotes utifrån det framtagna nuläget och i den anpassade grundskolan som undersökningen utgår från är att elever i första hand kommunicerar med en känd vuxen, därefter en kompis och till ett sista skede en annan person. Det är centralt att uppmärksamma huruvida lärare och assistenter arbetar för att stödja eleverna till att ha ett nätverk som är relevant för eleven i nutid och framtid. Undervisningens aktiviteter kan skapa betydelse för elevens framgång i olika sammanhang.

KOMMUNIKATIONSMODELLEN

MOT BAKGRUND AV tidigare mötesträffar och det gemensamma nulägesarbetet togs det fram ett gemensamt mål och syfte i ämnet kommunikation, vilket ledde fram till en gemensam kommunikationsmodell. Målet var att alla elever skulle utvecklas i kommunikation utifrån sin förmåga. Det kunde vara att eleverna skulle göra val, be om hjälp eller tex att öka sin läsförmåga. Vuxna i verksamheten uttryckte att de behövde träna elevernas kommunikationsförmåga så att elevernas självständighet och lärande stärktes. All personal behövde ha kunskap och kompetens om arbetssätt och följa en modell så att elevernas kommunikation kan tränas och utvecklas. Alla möten mellan vuxen-elev och elev-elev skulle främja elevernas kommunikationsförmåga. Innan kommunikationsmodellen togs fram granskade, analyserade och utvärderade vi ett antal lärtillfällen med fokus på kommunikation. I samband med detta växte modellen fram. Denna kommunikationsmodell har blivit en praktisk ledstång för utgångspunkter vid planering och genomförande av undervisningen. Åstorps kommunikationsmodell presenteras här nedanför i figur 3.

Av verksamhetens personal var upplevelsen att det var viktigt att vara medveten i sin kommunikation med dess syfte och mottagare. Mottagaren var viktig, vilket uttrycktes att man tidigare trott att det var främst sändarens ansvar i en kommunikation. Syftet

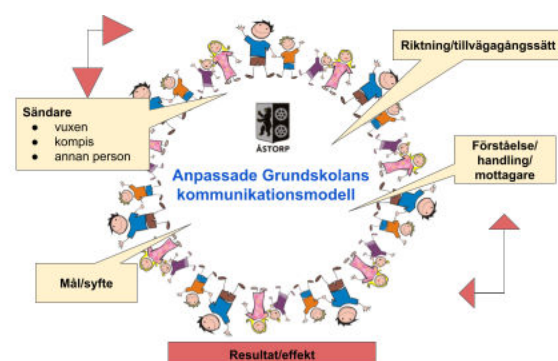
har också fått en ökad betydelse. Att prata nonsens samt hur man uttrycker sig kan leda till missuppfattning. Modellen har varit ett större stöd än förväntat, framkom i nulägesbeskrivningen.

Modellen är egentligen inte nytt, men nu har vi något gemensamt att utgå ifrån.

Som vuxen har jag ett stort ansvar, det är jag som är sändaren och styr riktningen.

Reflektion tillsammans är nödvändigt och vi behöver ha en samsyn, då är en modell och struktur a och o.

Figur 1: Vår kommunikationsmodell.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNING OCH METOD

SYFTE

SYFTET MED DENNA studie är att öka kunskapen om undervisning för att utveckla elevers kommunikation.

FRÅGESTÄLLNING

HUR HAR KOMMUNIKATIONSMODELLEN bidragit till att utveckla undervisningen?

METOD

URVALET TILL STUDIEN som artikeln bygger på är lärare och assistenter som också medverkat i det ovan nämnda KASK-programmet. Under hela studiens gång har deltagarna haft regelbundna mötesträffar som letts av processledare där fokus har varit kommunikation och undervisningsutveckling. Metodvalet har legat till grund för att få svar på studiens frågeställning. Vi har använt olika datainsamlingar för att få en bred och fördjupad bild av resultat. I första hand lades tid på att beskriva ett nuläge av undervisningen och det nyttjades som ett utgångsläge för undersökningen. Nuläget innehöll diskussioner i arbetsgrupper med fokus på kommunikation i undervisningen, vilka både assistenter och lärare deltog i. Data för

undersökningens resultat är dokumentation av pedagogiska diskussioner och anteckningar som skett vid återkommande mötestillfällen. Resultatet har samlats in och kopplats samman med den tidigare framtagna kommunikationsmodellen. Därefter analyserades undervisningens delar som var kopplade till kommunikation. Resultatet analyserades fram med hjälp av Bloom & Laheys (1978) metod. Syftet med metodvalet var att belysa undervisningens praktik kopplat till möjligheterna att utveckla undervisningen och öka elevernas kunskaper. Nackdelen med metoden var att få till täta mötesträffar med samtliga professioner, vilket innebar att alla assistenter inte hade möjlighet att delta vid alla tillfällen.

RESULTAT OCH REFLEKTION

HUR HAR KOMMUNIKATIONSMODELLEN BIDRAGIT TILL ATT UTVECKLA UNDERVISNINGEN?

I **TEXTEN NEDAN** beskrivs hur kommunikationsmodellen har använts och varit ett stöd i undervisningen för att i nästa steg även utveckla undervisningen. Användning och utförandet av kommunikationsmodellen har

gett stor utvecklingen av undervisningen. I detta avsnitt används begreppet respondenter och det omfattar både lärare och assistenter som deltagit i studien. I annat fall benämns respektive profession.

KOMMUNIKATIONSMODELLEN SOM ETT STÖD I UNDERVISNINGEN

ANALYSEN VISAR ATT respondenterna använde kommunikationsmodellen för att kartlägga vilka situationer eleverna använde sig av de olika sändarna, detta visades i ett venn-diagram. Lärarna och assistenterna gjorde kartläggningen genom att de granska lärtillfällena på lektionstid, raster och fritidshemmet. Analysen av de pedagogiska mötesträffarna visar att sändarens budskap stärkts genom anpassningar som exempelvis att både lärare och elever sattes sig mitt emot varandra.

Jag såg skillnad på hur eleverna satte sig när de skulle samarbeta. De elever som satte sig bredvid varandra pratade mindre med varandra än de elever som satte sig mitt emot varandra.

Det sker oftast en vertikal kommunikation i klassrummet.

Vid strukturerad observation ser vi olika förbättringsmoment.

Det är många kommunikationsmoment som går in i varandra, det gör det svårt att avgöra när det är lärande. Allt blir ett kommunikationstillfälle hur som.

I analysen syns att respondenterna använder kommunikationsmodellen i framförallt sin reflektion av undervisningsmoment. Bland annat framträder uppfattningar av att sändaren (lärare i detta fall) behöver ha olika metoder för att nå elever med olika former av behov. I de pedagogiska diskussionerna framkom att modellen var till stor nytta redan i planeringsstadiet av undervisningen. Lärare och assistenter planerade tillsammans mät- eller märkbar undervisningsmoment i kommunikation. Undervisningsmomenten var kopplade till att utveckla undervisningen i syfte att öka elevernas kommunikation.

Genom att modellen uppmuntrar vuxna att vara medvetna om sitt ansvar som sändare av information, har undervisningen blivit mer elevcentrerad. Eleverna får bättre möjligheter att göra val, uttrycka sig och ta initiativ i sin kommunikation. Detta stärker deras

självständighet och engagemang i lärprocessen, vilket är ett centralt mål i den anpassade skolan.

Det var gynnsamt att pekprata i grupp och utmana eleverna genom samtalskortor med bilder.

Respondenterna har genom kommunikationsmodellen ökat sin medvetenhet om mottagarens behov. En viktig insikt som kom genom modellen är att kommunikationen inte enbart handlar om sändaren, utan att det är lika viktigt att beakta mottagarens förmåga att ta emot och förstå budskapet. Respondenterna har blivit mer uppmärksamma på att anpassa kommunikationen utifrån varje elevs individuella behov och förmåga, vilket leder till mer inkluderande och riktade undervisningssituationer.

Vid flera tillfällen planerades observationstillfällen med kommunikationsmodellen som stöd. Det innebär att flera respondenter, lärare som assistenter, hade ett planerat lärmoment i undervisningen som granskades för att fokuselever skulle nå längre i sin kommunikation.

Vi har haft en fokuselev som har fått en samtalskarta till temaboken så att han bättre skulle kunna kommunicera.

Kommunikationsmodellen har också underlättat samarbetet mellan lärare, assistenter och andra vuxna i verksamheten. Genom att alla vuxna är medvetna om modellens principer och har en gemensam syn på kommunikation skapat en enhetlig och koordinerad stödstruktur för eleverna. Detta främjar ett gemensamt ansvar för elevernas utveckling och gör det möjligt för pedagogerna att arbeta mer effektivt tillsammans.

Kommunikationsmodellen har använts i både planerings- och utvärderingsstadiet av undervisningen.

Det har blivit en gemensam kommunikationsarena för respondenterna, som i sin tur hjälper eleverna att bättre nå sina kunskapsmål. För respondenterna i anpassad grundskola har det blivit en stärkt samarbetsyta där det skett en utveckling av undervisningen. Alla respondenter har fått kunskap i hur de kan stärka och utveckla elevernas kommunikation.

Det har skapat en gemenskap att planera och utvärdera moment som vi mäter av tillsammans.

Jag tror vi kan nå långt med våra elever med denna samsyn.

Genom kommunikationsmodellen har vi fått en tydligare och mer strukturerad kommunikation. Modellen har gett respondenterna en gemensam struktur och ramverk för hur kommunikationen ska utformas i undervisningen. Det har hjälpt dem att vara mer medvetna om syftet och innehållet i kommunikationen. Detta innebär att både lärare och assistenter nu kan kommunicera mer effektivt med eleverna, vilket ökar förståelsen och tydligheten i budskapet.

En annan viktig aspekt är hur modellen har uppmuntrat till reflektion och kontinuerlig utvärdering av kommunikationen i undervisningen. Lärarna har blivit mer benägna att reflektera tillsammans om vad som fungerade och vad som kan förbättras i kommunikationen, vilket leder till en mer dynamisk och utvecklingsinriktad undervisning.

I analysen framkommer att aktiviteter har gett goda möjligheter till en strukturerad kommunikation där kommunikationsmodellen var till stöd. Kommunikationsmodellen skulle vara ett stöd för elevernas kommunikationsutveckling, men under programmet framkom att modellen är mer ett stöd för de vuxna i verksamheten som sedan i slutändan gynnar elevernas utveckling.

KOMMUNIKATIONSMODELLEN SOM UTVECKLING AV UNDERVISNINGEN

MODELLEN HAR OCKSÅ hjälpt pedagogerna att tänka på hur eleverna kan utveckla sina sociala och kommunikativa nätverk. Undervisningen har anpassats för att inte bara stödja en elevs individuella förmåga att

kommunicera, utan även för att stärka deras förmåga att interagera och samarbeta med andra, vilket har en positiv inverkan på deras lärande i olika sociala sammanhang.

I analysen framkommer att de pedagogiska träffarna ger ett kollegialt lärande, vilket i sin tur utvecklar undervisningen. Undervisningens aktiviteter har en mottagare och för eleven en meningsfullhet, det vill säga en värdeskapande aktivitet. I analysen framkommer att respondenterna kallade det värdeskapande undervisning då det kunde innebära att eleverna hade genomfört en planerad aktivitet i ett sammanhang där det fanns riktiga mottagare. Mottagarna kunde vara seniorerna i kommunen, där det skett ett samarbete med bland annat intervjuer, samtal och fikastunder. Mottagarna kunde även vara andra elever i anpassad grundskola i våra kranskommuner. De har träffats och genomfört aktiviteter tillsammans. Några av eleverna uttrycker:

Det är roligt att träffa andra, jag har en ny snap-kompis.

Jag skulle vilja ha prao där vi var idag och hjälpa de gamla.

Efter en del värdeskapande aktiviteter har respondenterna genomfört enkäter för att utvärdera och belysa elevens perspektiv på aktiviteten. Enkäten innehöll frågor där eleven fick svara om de kommunicerade med någon och om de skulle vilja göra om det. Analysen från programmets start visade att flertalet elever var osäkra på aktiviteten och att kommunicera med nya personer. Första enkäten visade att 14 procent av eleverna skulle vilja träffa andra elever från anpassad grundskola igen. En enkät från slutet av programmet visade att 56 procent av eleverna önskar träffa andra elever.

Kul att vi lärt känna varandra inför gymnasiet.

Det syntes tydligt i analysen att respondenterna ansåg att det var en framgång om det fanns mottagare i aktiviteten, vilket lyftes som en meningsfull undervisning. Minnesanteckningar i loggböcker visade

värdeskapande aktiviteter på kända arenor och med kända personer, men även på nya arenor och med olika elevkonstellationer. I analysen syns kommunikationsmodellen som en del i anteckningarna och har använts som ett stöd i undervisningen. Analysen visar att de yngre eleverna hade aktiviteter i första hand på hemmaarena med kända personer och hade en kommunikation med sina närmaste vuxna. Det stämmer väl överens med den framtagna hypotes som var tidigare grund för utvecklingen av undervisningen.

Vid mötesträffarna betonas att samverkan är viktig, främst för lärare och assistenter men även för eleverna. I analysen framkommer också att kommunikationsmodellens har varit ett stöd för att eleverna ska öka sitt nätverk, men även för att öka elevernas kommunikation. Genom att dela kunskap och erfarenheter kan både vuxna och elever berika varandras upplevelser och vidga sin meningsfulla vardag. Det bidrar till en känsla av samhörighet och att alla, oavsett olikheter, är lika värdefulla och bra på olika saker. Lärare uttryckte under mötestillfällen:

Utbyte av kunskaper och erfarenheter för personal. Eleverna kan få stor social kompetens av att möta andra elever i anpassad grundskola.

En ökad samverkan men kanske mer för lärare än eleverna.

Vi i kranskommunerna blir ett Skåne-team som skapar tillsammans.

Med hjälp av modellen har respondenterna blivit bättre på att identifiera och anpassa undervisningen efter elevernas behov. Av analysen framkommer att undervisningen differentieras. Kommunikationen i lärsituationerna är mer fokuserad på att ge eleverna rätt stöd, oavsett om det handlar om att uttrycka känslor, ställa frågor eller argumentera för sina åsikter. Det har lett till att undervisningen är mer inkluderande och anpassad efter varje individs förutsättningar.

SAMMANFATTNING AV RESULTATEN

DESSA PUNKTER SAMMANFATTAR studiens resultat i relation till studiens frågeställning:

Hur har kommunikationsmodellen bidragit till att utveckla undervisningen?

- ★ Definierat och klargjort samarbetsytor mellan både vuxna och elever
- ★ Samsyn om elevsyn och respondenternas rollfördelning
- ★ Sändarens syfte av kommunikation har stärkts med stöd av kommunikationsmodellen
- ★ Undervisningen har planerade aktiviteter som innehåller kommunikation utifrån läroplanen
- ★ Kommunikationens riktning har blivit tydligare och det finns mottagare i undervisningens aktiviteter
- ★ Reflektion och utvärdering av undervisningen har förstärkts
- ★ Undervisningsutvecklingen har skett genom värdeskapande undervisning

Sammanfattningsvis har kommunikationsmodellen varit ett kraftfullt verktyg för att förbättra undervisningen i den anpassade skolan. Genom att skapa en gemensam struktur och ett ökat fokus på både sändaren och mottagaren av kommunikationen har modellen lett till mer strukturerad, medveten och inkluderande undervisning. Den har bidragit till att stärka elevernas kommunikationsförmåga, öka deras självständighet och förbättra samarbetet mellan lärarna, vilket har haft en positiv effekt på hela lärandeprocessen.

Undervisning har utvecklats under programmets gång och i analysen av loggböcker framkommer att aktiviteter utifrån kommunikationsmodellen har gett mersmak för fortsatt undervisningsutveckling. Kommunikationsmodellen har tagit större plats än förväntat och den värdeskapande undervisningen har utvecklats i takt med modellen. Det var först mot slutet av programmet som betydelsen av kommunikationsmodellen och den gemensamma elevsynen klargjordes i relation till undervisningens utveckling.

DISKUSSION

ATT BESVARA FRÅGESTÄLLNINGEN och få fram konkreta och tydliga svar kring hur en kommunikationsmodell kan utveckla undervisningen har inte varit lätt. Det är svårt att mäta det som är märkbart, men frågan är hur vi kan se en utveckling som helhet. En kommunikation är situationsbunden och kan i vår anpassade verksamhet vara varierande utifrån tillgänglighet och lärmiljö. Feiler och Watson (2010) påvisar att det kan vara en utmaning att fånga elevens motivation och delaktighet i en kommunikation. Det krävs både motivation och tydlig planering. Sverla (2023) förtydligar också att vi kan inte bara träna kommunikation som ett ämne och ha det på schemat utan vi behöver träna elevernas kommunikationsförmåga i olika kontexter. Eleverna behöver få möjlighet att träna sina förmågor i olika sammanhang. Sammanhang som är elevnära och relevanta för elevens vardag. Aktiviteterna behöver ha ett värde och ett verkligt syfte för den enskilde. Detta tangerar väl samman med Wimans (2019) resonemang där just den verkliga mottagaren skapar motivation och tydligt syfte för lärandet. På så sätt har kommunikationsmodellen varit en ovärderlig återvändspunkt att förhålla oss till, vilket är en gemensam grund att gå tillbaka till.

Det totala resultatet visar att det finns en god motivation och ökad kommunikation där en verklig mottagare finns i undervisningens aktivitet. Feiler och Watson (2010) studie överensstämmer väl med det som framkommer i analysen av denna studiens resultat. Motivation och förståelse har skapat sammanhang, vilket i sin tur har gett en märkbar ökning av kommunikation. I denna studie syns en märkbar ökning oavsett om det gäller respondenterna eller eleverna. Analysen visade att respondenterna upplever en samhörighet med kranskommunernas vuxna och skapat ett gemensamt så kallat Skåne-team. Det är tre kommuner som har samverkat under programmets gång och därav kallats sig Skåne-team. Att värdeskapande undervisning har gett en ökad lärandesituation för eleverna i sin kommunikation. Att kommunicera med

andra kan ses som ett steg framåt i sin utveckling, men det betyder inte automatiskt att eleverna utvecklar sin kommunikation bara genom att prata med någon de redan känner. Respondenternas medvetna arbete med individens kommunikation har hjälpt eleverna att ta nästasteg i sin utveckling. Östlund (2012) talar om den vertikala kommunikationen där läraren leder samtalet, vilket också syns från början i studien. I slutresultatets analys fortlöper den vertikala kommunikationen, men en medvetenhet kring att stödja elevernas kommunikation har skapats för att nå den horisontella kommunikationen i lärsituationer. Det ställer krav på lärarna att fånga elevernas motivation och förståelse för sammanhanget. En gemensam kommunikationsmodell och samsyn bland respondenterna skapar trygghet och kan bidra till elevernas kommunikationsutveckling genom noggrant utformade undervisningsaktiviteter. Det innebär i sin tur inte att man uteslutit varierande undervisning tidigare, men framhävs märkbart genom denna undersökning.

Värdeskapande lärande förklaras av Wiman (2019) med att undervisningen i klassrummet mynnar ut till verkliga mottagare. Lärandet sker genom engagemang och en meningsfullhet för eleverna. Arbetet får då en konkret betydelse och ett meningsfullt syfte utanför skolan. Samspel och förståelse är grundpelare i kommunikationen i den anpassade grundskolan, vilka också tangerar att gå hand i hand (Östlund, 2012). Det är viktigt att koppla undervisningen till elevernas förutsättningar och intresse, vilket i sin tur ger en ökad motivation i elevernas lärande. Det genererar också en meningsfullhet utifrån var den enskilde befinner sig. Metodiken bygger på relationer och med mål i syfte för att lära för livet (Wiman, 2019).

Begreppet värdeskapande i förhållande till vår verksamhet och undersökning innebär att vi har under programmets gång kopplat samman undervisningens syfte med att nå varandra och andra för ett ökat lärande. Utifrån den anpassade skolan och dess utmaningar i vardagen, ser vi att det meningsfulla lä-

randet är det som är viktigt på riktigt. Vi arbetar utifrån att alla elever ska ha en meningsfull vardag och en framtid, vilket kräver en flexibel och anpassad värdeskapande undervisning. Vi har utgått från eleverna och deras förutsättningar. Det värdeskapande lärandets mottagare kan vara en klasskamrat, en elev på en annan skola eller en annan person i samhället. Utgångsläget är att det finns en mottagare för den eleven, vilket leder till ett ökat lärande. Anderson (2002) menar också att kommunikation och samspel är något som behöver tränas under ledning av vuxen i den anpassade grundskolan.

Karlsson, Linde mfl (2024) förtydligar vikten av att skolan stödjer elevens kommunikationsutveckling och betonar detsamma som vi belyser i undersökningen. Kommunikationen är viktig i alla sammanhang och miljöer. Det skapar relationer och meningsfullhet att kunna uttrycka sig och göra val i sitt liv. Elever kommunicerar på olika sätt och gör sig förstådda med olika hjälpmedel.

Kommunikationsmodellen kan lätt appliceras på andra skolor och den är i sig säkert inte något nytt utan innehållet är igenkänt av andra arbetsmodeller, men att förhålla sig till samma mål och syfte för att nyttja kommunikationsmodellen för att nå längre i undervisningen kan ge storslagna mål. Att dessutom använda den gemensamma modellen och göra det med liknande aktioner där pedagoger möts regelbundet och strukturerat och bygger sin undervisning efter målet kopplat till modellen kan ge effektiva och goda resultat. Resultatet kan då stödja professionsutvecklingen, vilket i sin tur kan leda till undervisningsutveckling.

När det gäller om samarbetet med andra skolor har gett pedagogiska vinster så svarade samtliga lärare i studien att de instämmer. Det framkom tydligt att det är viktigt och betydelsefullt för vuxna att samverka och delge varandra. Flera lärare uttryckte att samarbetet lett till ett större nätverk, vilket som krävs för en likvärdig skolgång i den anpassade skolan. Att få insyn i varandras lärmiljöer, undervisningsmetoder och material skapar goda möjligheter för att utvecklas och låta eleverna nå sin bästa skolutveckling. Att både lärare och elever träffas regelbundet skapar en meningsfullhet där vi tillsammans skapar elevernas framtidsresa. Eleverna kommer att kunna mötas vid gymnasiet, vilket kan ge en tryggare övergång från grundskola till gymnasieskola. Analysen av resultatet påvisar att detta projekt har utvecklat och gett en ökad positiv inställning till att samverka med andra anpassade skolor. Att ha lärt känna lärare och assistenter på andra skolor och träffats vid flera tillfällen har skapat en bekvämlighet till att delge och resonera om med- och motgång.

SLUTSATS

MOTTAGAREN ÄR VIKTIG och spelar den stora rollen i undervisningen och i alla situationer där kommunikation sker. Det är mottagaren som avgör huruvida lärandet sker. Sändaren, vuxna i vår undersökning, ansvarar för att anpassa och möta eleven på sin kunskapsförmåga att ta emot kommunikationen för att ett lärande ska ske. Det innebär att lärare behöver ha kunskap, förståelse och god insikt i den enskildes behov och förmåga för sin inläring. Genom att anpassa undervisningen efter elevens förmåga och behov kan läraren skapa en mer inkluderande och tillgänglig lärmiljö. Vid utvärderingen av KASK framförde lärarna:

Kommunikationen har ökat, då vi ser att eleverna kommunicerar mer och tydligare visar sina val.

Bra när vi hade övningar som blandar teori och praktik.

Att belysa undervisningen av kommunikation och värdeskapande lärande är komplext. Det kan genomföras genom olika mätbara verktyg såsom enkäter, men det krävs att mottagaren har god förståelse för frågorna som ska besvaras och förstår syftet med det som efterfrågas. Vår erfarenhet av just enkäter och tillförlitliga resultat har gett oss ökad kunskap. Enkätresultat är tydliga att läsa av, men kan ge ett felaktigt resultat då eleverna ofta svarar för stundens känsla eller tolkar frågan bokstavligt. Det innebär att vi skulle få missvisande resultat. Att kombinera ett mät- och märkbart resultat är det mest framgångsrika för att få syn på hur undervisningen utvecklats i den anpassade grundskolan i Åstorp. Att använda metoder som är anpassade efter elevunderlaget och deras förmågor och behov är a och o. Att testa en aktivitet, att utvärdera och reflektera tillsammans kollegialt, för att därefter testa aktiviteten igen har gett god undervisningsutveckling under tre år. Det har även visat sig vara gynnsamt att ha något att hänga upp diskussionerna på, exempelvis läsa samma text/bok.

I våra fortsatta diskussioner försöker vi hitta sätt att utveckla kommunikationsmodellen. Vår nyfikenhet har väckts när lärarna i verksamheten diskuterar vilka långsiktiga effekter som de kan se av samarbete och samsyn för att få hållbar framgång i Åstorps anpassade grundskola. Lärarna uttrycker att en ökad delaktighet och kunskapsutbyte handlar om att främja samarbete och erfarenhetsutbyte mellan personal och elever. I den komplexa vardagen krävs det samarbetskollaboratorer som står i samma zon och kan känna förståelse för det som utmanar, men också bidrar till att nå längre i den pedagogiska kompetensen. Genom att möta andra elever kan elever utveckla sin sociala kompetens och få möjlighet att möta de som har/upplever samma svårigheter och utmaningar i vardagen. För vuxna i verksamheten innebär det en möjlighet att dela goda exempel och bygga ett större nätverk inom den anpassade grundskolan. Med andra kommuner skapas gemenskap och samhörighet med andra, eftersom lärare och elever får stöd av varandra. Ett Skåne-team har skapats och kommer att leva vidare för fortsatt utveckling av den anpassade skolan.

REFERENSLISTA

- ★ Anderson, L. (2002). *Interpersonell kommunikation. En studie av elever med hörselnedsättning i särskolan*. Malmö: Malmö Högskola.
- ★ Borgfeldt, E. (2017). *"Det kan vara svårt att förklara på rader" Perspektiv på analys och bedömning av multimodal textproduktion i årskurs 3*. (Akademisk avhandling, Institutionen för didaktik och pedagogisk profession, Göteborgs universitet). Hämtad från <http://hdl.handle.net/2077/53675>
- ★ Bloom, L. & Lahey, M. (1978). *Language Development and Language Disorders*. New York: Wiley.
- ★ Feiler, A., & Watson, D. (2010). *Involving children with learning and communication difficulties: the perspectives of teachers, speech and language therapists and teaching assistants*. British Journal of Learning Disabilities, 113–120.
- ★ Karlsson, Linde mfl. (2024). *Tydliggörande pedagogik i anpassad skola och LSS*. Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Sverla, D. (2023). *Den anpassade grundskolan: när elevsynen lyfter lärandet*. Stockholm: Lärarförlaget.
- ★ SFS 2010:800 (2015). *Skollagen*. Stockholm: Riksdagen.
- ★ Skolverket (2022). *Läroplan för anpassade grundskolan – Lgra22*. Stockholm: Skolverket.
- ★ Wiman, M. (2019). *Värdeskapande lärande*. Stockholm: Lärarförlaget.
- ★ Östlund, D. (2012). *Deltagandets kontextuella villkor: fem träningsskoleklassers pedagogiska praktik*. Malmö: Malmö Högskola.

SKOLPORTEN